

Przedawnienie roszczeń deliktowych

Przemysław Sobolewski
Michał Warciński

Oficyna

a Wolters Kluwer business

Prawo jest na naszej stronie!

**www.profinfo.pl
www.wolterskluwer.pl**

- codzienna aktualizacja
- pełna oferta
- zapowiedzi wydawnicze
- rabat na zamówienia zbiorcze
do negocjacji
- uproszczony sposób zakupu e-mailem:
zamowienia.internet@wolterskluwer.pl

Przedawnienie roszczeń deliktowych

**Przemysław Sobolewski
Michał Warciński**

Oficyna
a Wolters Kluwer business

monografie

Stan prawny na 9 maja 2007 r.

Redakcja:
Marta Grabowska
Monika Sugier

Wydawca:
Marcin Skrabka

Skład, łamanie:
P.W. Lespol Leszek Skurzyński

© Copyright by
Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2007

ISBN 978-83-7526-426-5
ISSN 1897-4392

Wydane przez:
Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Redakcja Wydawnictw Książkowych i Czasopism Prawniczych
01-231 Warszawa, ul. Płocka 5a
tel. (022) 535 80 00

Redakcja Książek
31-156 Kraków, ul. Zacisze 7
tel. (012) 630 46 00
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl
Księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Druk i oprawa: Drukarnia Skleniarz, ul. J. Lea 118, 30-133 Kraków

Spis treści

Wykaz skrótów	9
Wprowadzenie (<i>Prof. dr hab. Marek Safjan</i>)	11
Rozdział I	
Przedawnienie roszczeń deliktowych w systematyce prawa cywilnego i jego ewolucja w perspektywie historycznej (<i>P. Sobolewski</i>)	13
1.1. Przedawnienie roszczeń deliktowych w systematyce prawa cywilnego	13
1.2. Przedawnienie roszczeń deliktowych w perspektywie historycznej	16
1.2.1. Dwudziestolecie międzywojenne	16
1.2.2. Lata 1945–1990	17
1.2.3. Okres po 1990 roku	21
1.2.4. Nowelizacja	23
1.3. Przedawnienie roszczeń deliktowych w obcych systemach prawnych	25
Rozdział II	
<i>Ratio legis</i> przedawnienia roszczeń deliktowych (<i>P. Sobolewski</i>)	26
2.1. Uwagi ogólne	26
2.2. Stabilizacja stosunków prawnych	27
2.3. Funkcja dyscyplinująca	30
2.4. Trudności dowodowe	31
2.5. Podsumowanie	31
Rozdział III	
Mechanizm przedawnienia roszczeń deliktowych (<i>M. Warciński</i>)	33
3.1. Uwagi ogólne	33

3.2. Pojęcie roszczenia	33
3.3. Przesłanki powstania roszczenia o naprawienie szkody wyrządzonej deliktem	35
3.3.1. Uwagi ogólne.....	35
3.2.2. Pojęcie szkody	36
3.3.3. Pojęcie czynu niedozwolonego	37
3.3.4. Związek przyczynowo-skutkowy.....	37
3.4. Przedawnienie roszczenia – zasady ogólne	39
3.4.1. Początek biegu terminu przedawnienia roszczenia.....	39
3.4.1.1. Pojęcie wymagalności roszczenia	39
3.4.1.2. Wymagalność a początek biegu terminu przedawnienia roszczenia	41
3.4.2. Skutek przedawnienia roszczenia.....	41
3.4.3. Zrzeczenie się zarzutu przedawnienia roszczenia.....	43
3.4.4. Niedopuszczalność zmiany ustawowego terminu przedawnienia roszczenia	46
3.5. Przedawnienie roszczenia o naprawienie szkody wyrządzonej deliktem – koncepcje	46
3.5.1. Uwagi ogólne	46
3.5.2. Początkiem biegu terminu przedawnienia chwila zajścia zdarzenia wyrządzającego szkodę	48
3.5.3. Początkiem biegu terminu przedawnienia jest chwila powstania szkody	51
Rozdział IV	
Zasada podzielności roszczenia o naprawienie szkody	
i jej konsekwencje (P. Sobolewski)	62
4.1. Szkody obecne i przyszłe	62
4.2. Powaga rzeczy osądzonej a dopuszczalność rozdrabniania roszczeń	64
4.3. Przedawnienie roszczeń o naprawienie nowej szkody	65
Rozdział V	
Nadużycie zarzutu przedawnienia roszczenia	
o naprawienie szkody wyrządzonej deliktem (M. Warciński)	69
5.1. Uwagi ogólne	69
5.2. Pojęcie prawa podmiotowego	71

5.3. Zarzut przedawnienia roszczenia jako prawo podmiotowe	72
5.4. Nadużycie prawa podmiotowego – uwagi ogólne.....	73
5.4.1. Pojęcie nadużycia prawa podmiotowego.....	73
5.4.2. Dopuszczalność podniesienia zarzutu nadużycia prawa podmiotowego.....	74
5.5. Nadużycie zarzutu przedawnienia roszczenia.....	75
Rozdział VI	
Konstytucyjne uwarunkowania przedawnienia	
roszczeń z czynów niedozwolonych (P. Sobolewski)	84
6.1. Uwagi wprowadzające	84
6.2. Konstytucyjność przedawnienia a zarzut nadużycia prawa	86
6.3. Szkoda na osobie a szkoda na mieniu.....	88
6.3.1. Pojęcie szkody na osobie.....	88
6.3.2. Zasadność odmiennego traktowania obowiązku naprawienia szkody na osobie.....	92
6.4. Zasady przedawnienia roszczeń deliktowych w zależności od statusu podmiotu odpowiedzialnego.....	96
6.5. Szkoda spowodowana przez produkt niebezpieczny	98
6.5.1. Reżim odpowiedzialności za produkt niebezpieczny jako implementacja dyrektywy 374/85 EWG	98
6.5.2. Warianty interpretacyjne	100
Rozdział VII	
Zagadnienia intertemporalne (P. Sobolewski).....	103
7.1. Uwagi wstępne	103
7.2. Zasada bezpośredniego skutku nowego prawa.....	104
7.3. Postępowania prawomocnie zakończone	106
7.4. Roszczenia nieprzedawnione.....	108
7.4.1. Chwila przedawnienia roszczenia	108
7.4.2. Renta	111
7.5. Roszczenia przedawnione według dawnych zasad.....	114
7.6. Okres po wejściu w życie art. 442 ¹ k.c.....	116
Rozdział VIII	
Postulaty de lege ferenda (P. Sobolewski i M. Warciński)	119

Załączniki	122
I. Uchwała Pełnego Składu Izby Cywilnej z dnia 17 lutego 2006 r. (fragmenty)	122
II. Wyrok TK z dnia 1 września 2006 r. (fragmenty)	132
III. Ustawa z dnia 16 lutego 2007 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 80, poz 538) – nowelizacja w zakresie przedawnienia	156
Bibliografia	158
Orzecznictwo	165

Wykaz skrótów

BMS	– Biuletyn Ministerstwa Sprawiedliwości
GKA	– Główna Komisja Arbitrażowa
k.c.	– kodeks cywilny (ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r.; Dz. U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.)
k.p.c.	– kodeks postępowania cywilnego (ustawa z dnia 17 listopada 1964 r.; Dz. U. Nr 43, poz. 296 z późn. zm.)
k.s.h.	– kodeks spółek handlowych (ustawa z dnia 15 września 2000 r.; Dz. U. Nr 94, poz. 1037 z późn. zm.)
k.z.	– kodeks zobowiązań (rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 27 października 1933 r.; Dz. U. Nr 82, poz. 599.)
KPP	– Kwartalnik Prawa Prywatnego
M. Praw.	– Monitor Prawniczy
NP	– Nowe Prawo
OSN	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego
OSNC	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna
OSP	– Orzecznictwo Sądów Powszechnych
OSP i KA	– Orzecznictwo Sądów Powszechnych i Komisji Arbitrażowych
OTK	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
OTK-A	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego; zbiór urzędowy, Seria A
PiP	– Państwo i Prawo
PL	– Przegląd Legislacyjny
PPH	– Przegląd Prawa Handlowego
PS	– Przegląd Sądowy

RPEiS	– Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
SA	– Sąd Apelacyjny
SC	– Studia Cywilistyczne
SN	– Sąd Najwyższy
SP	– Studia Prawnicze
SW	– Sąd Wojewódzki
TK	– Trybunał Konstytucyjny
ZN UJ	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego
ZN UŁ	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego
ZN UW	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Wrocławskiego

Wprowadzenie

Problematyka przedawnienia roszczeń deliktowych ma nie tylko doniosłe znaczenie dla uczestników obrotu prawnego, ale stanowi jednocześnie interesującą materię dla rozważań teoretycznych związanych z naturą instytucji przedawnienia, jej funkcją oraz koncepcją ujęcia normatywnego. Liczne wypowiedzi judykatury oraz doktryny potwierdzają taką ocenę.

Kodeksowa regulacja przedawnienia roszczeń deliktowych, zawarta w dotychczasowym ujęciu art. 442 k.c., od dawna budziła zasadnicze kontrowersje w orzecznictwie i w piśmiennictwie. W ich wyniku zarysowały się dwie konkurencyjne interpretacje tego przepisu, mające zwolenników zarówno wśród przedstawicieli nauki, jak i w orzecznictwie. Ta sytuacja, wyraźnie wskazująca na istnienie niejasnego stanu prawnego, wymagała interwencji ustawodawcy. Istotną rolę w zmianie dotychczasowej regulacji prawnej odegrał wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 1 września 2006 r.,¹ w którym stwierdzono niezgodność z Konstytucją RP art. 442 k.c., ale zarazem wskazano na zasady, jakimi powinien kierować się ustawodawca w ramach przyszłej nowelizacji kodeksu cywilnego.

Uchylenie art. 442 k.c. i wprowadzenie na jego miejsce art. 442¹ k.c., nie usunęło jednak wszystkich wątpliwości związanych z przedawnieniem roszczeń deliktowych. Wedle art. 2 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. – o zmianie ustawy – Kodeks cywilny² do roszczeń, które przedawniły się według art. 442 k.c. w dniu wejścia w życie art. 442¹ k.c. nie stosuje się nowego przepisu. Rozważania nauki i judykatury na tle art. 442 k.c. będą zatem jeszcze długo silnie oddziaływać na praktykę. W tym sensie aktualna pozostaje dyskusja na temat interpretacji uchylonego już przepisu.

---

¹ Zob. wyrok TK z dnia 1 września 2006 r., SK 14/05, OTK-A 2006, z. 8, poz. 97.

² Dz. U. Nr 80, poz. 538.

Można mieć nadzieję, że niniejsza monografia spełni oczekiwania wszystkich zainteresowanych tą problematyką. Sprzyja temu jej interdyscyplinarny i kompleksowy charakter, poszerzenie analizy poza sferę zagadnień ściśle konstrukcyjnych i uwzględnienie problematyki konstytucyjnej oraz intertemporalnej. Wydaje się również, że opracowanie to będzie stanowić pomoc w poszukiwaniu odpowiedzi na wiele pytań, które staną przed praktyką obrotu prawnego.

Prof. dr hab. Marek Safjan

Rozdział I

Przedawnienie roszczeń deliktowych w systematyce prawa cywilnego i jego ewolucja w perspektywie historycznej

1.1. Przedawnienie roszczeń deliktowych w systematyce prawa cywilnego

Kategorią nadrzędną nad przedawnieniem jest „dawność”. Pojęcie dawności nie jest terminem ustawowym, ale doktrynalnym. Konsekwentnym propagatorem pojęcia „dawności” był A. Wolter¹. W ujęciu tego autora dawność obejmuje wszystkie instytucje prawa cywilnego materialnego, które łączą skutki prawne z upływem czasu, a więc: zasiedzenie, przemilczenie, przedawnienie i terminy zawite (inaczej prekluzje)². Pojęcie „dawności”, choć nie jest to termin ustawowy, jest obecnie powszechnie stosowane w piśmiennictwie³, podkreślana jest też jego przydatność⁴.

Przedawnienie roszczeń z czynów niedozwolonych (deliktów) stanowi podkategorię przedawnienia, wyróżnioną ze względu na źródło roszczeń. Tradycyjnie już obok ogólnych uregulowań dotyczących przedaw-

¹ A. Wolter, *Prawo cywilne. Część ogólna*, Warszawa 1955, s. 328, M. Jędrzejewska wskazuje natomiast na możliwość posługiwania się pojęciem „przedawnienia w znaczeniu szerszym”, M. Jędrzejewska, *Wpływ czynności procesowych na bieg przedawnienia*, Warszawa 1984, s. 11.

² Prekluzja wywodzi się z rzymskiej *praescriptio temporis* i oznacza utratę prawa skargi.

³ Z. Klafkowsky, *Przedawnienie w prawie cywilnym*, Warszawa 1970, s. 7; Z. Radwański, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2004, s. 339; B. Kordasiewicz (w:) *System Prawa Prywatnego. Prawo cywilne – część ogólna*, t. II, pod red. Z. Radwańskiego, Warszawa 2002, s. 529; E. Skowrońska-Bocian, *Prawo cywilne. Część ogólna. Zarys wykładu*, Warszawa 2005, s. 229; S. Wójcik, *Zagadnienia etyczne przedawnienia roszczeń* (w:) *Z zagadnień cywilnego prawa materialnego i procesowego*, pod red. M. Sawczuka, Lublin 1988, s. 142.

⁴ S. Dalka, *Skutki prawne przedawnienia zobowiązań w polskim prawie cywilnym*, Warszawa 1972, s. 15.

nienia roszczeń majątkowych⁵ (art. 117–125 k.c.) ustawodawca wprowadza odrębne reguły dotyczące przedawnienia roszczeń wynikających z czynów niedozwolonych⁶. W tym miejscu konieczne jest podkreślenie, że art. 442 k.c., wokół którego ogniskował się spór dotyczący mechanizmu przedawnienia, nie jest bynajmniej jedynym przepisem dotyczącym przedawnienia roszczeń deliktowych w prawie polskim. Obok art. 442 k.c. wskazać można m.in. art. 449⁸ k.c. – przedawnienie roszczeń wynikłych ze szkód spowodowanych przez produkt niebezpieczny, art. 57 § 2 k.s.h. – przedawnienie roszczeń o naprawienie przez współnika szkody wyrządzonej spółce jawnej przez naruszenie zakazu konkurencji⁷, art. 297 k.s.h. – przedawnienie roszczeń o naprawienie przez członka zarządu, komisji rewizyjnej, rady nadzorczej albo likwidatora spółki z o.o. szkody wyrządzonej spółce lub osobie trzeciej, art. 488 k.s.h. – j.w., ale w art. 289 prawa własności przemysłowej⁸ – przedawnienie roszczeń wynikłych z naruszenia patentu⁹, art. 20 ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji¹⁰ – przedawnienie roszczeń związanych z czynami nieuczciwej konkurencji.

Cechą wspólną wymienionych przepisów jest operowanie dwoma terminami przedawnienia: krótszym – ruchomym terminem *a tempore scientiae* liczonym od chwili powzięcia przez poszkodowanego wiedzy o szkodzie i osobie zobowiązanej do jej naprawienia i dłuższym – sztywnym terminem *a tempore facti* biegnącym od chwili zdarzenia szkodzącego. Zagadnienie przedawnienia roszczeń deliktowych nie ogranicza się więc do problematyki art. 442 k.c., choć dotychczas dyskusja toczyła się głównie w płaszczyźnie wykładni wskazanego przepisu. Podyktowane było to jednak przesłankami faktycznymi, bowiem przepis ten znajduje zastosowanie w toku proce-

⁵ Na temat pojęcia „roszczenia” zob. Z. Klafkowski, *Przedawnienie...*, s. 35–37; S. Dalka, *Skutki prawne...*, s. 9–11; na temat rozróżnienia roszczeń majątkowych i niemajątkowych: M. Romanowski, *Podział praw podmiotowych na majątkowe i niemajątkowe*, PiP 2006, z. 3, s. 24 i n.

⁶ Na potrzeby niniejszej pracy pojęcia czynu niedozwolonego i deliktu używane będą zamiennie.

⁷ Przepis ten znajduje również zastosowanie do spółki partnerskiej (art. 89 k.s.h.), komandytowej (art. 103 k.s.h.) i komandytowo-akcyjnej (art. 126 § 1 pkt 1 k.s.h.).

⁸ Ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r. – Prawo własności przemysłowej (tekst jedn. Dz. U. z 2003 r. Nr 119, poz. 1117 z późn. zm.).

⁹ Przepis ten znajduje zastosowanie także do przedawnienia roszczeń z tytułu naruszenia: prawa ochronnego na wzór użytkowy (art. 292 p.w.p.), prawa z rejestracji wzoru przemysłowego (art. 292 p.w.p.), prawa z rejestracji topografii układów scalonych (art. 293 p.w.p.), prawa z rejestracji oznaczenia geograficznego i prawa ochronnego na znak towarowy (art. 298 p.w.p.).

¹⁰ Tekst jedn. Dz. U. z 2003 r. Nr 153, poz. 1503 z późn. zm.

sów o naprawienie szkody na osobie, np. szkód związanych z leczeniem¹¹, które dotyczą dóbr tak istotnych, jak życie lub zdrowie oraz mogą ujawniać się po upływie wielu lat. Należy jednak pamiętać, że kwestia wykładni art. 442 k.c. i jego ewentualnej nowelizacji stanowi tylko wycinek problemu. Szkody na osobie mogą być przecież wywołane również przez produkt niebezpieczny¹². Polskie prawo cywilne operuje też konkurencyjnymi terminami przedawnienia *a tempore scientiae* i *a tempore facti* w ramach odpowiedzialności kontraktowej¹³: art. 793 k.c., art. 804 k.c. i art. 848 k.c. Zagadnienie zgodności wskazanych przepisów z Konstytucją zostanie poddane analizie w ramach rozdziału VI.

Warto też zwrócić uwagę na specyficzne regulacje dotyczące przedawnienia roszczeń o naprawienie szkody jądrowej¹⁴. Roszczenia takie zarówno na gruncie obecnej ustawy (art. 105 ust. 1 obecnego prawa atomowego¹⁵), podobnie jak na tle poprzedniego stanu prawnego (art. 41 prawa atomowego z 1986 r.¹⁶), nie ulegają przedawnieniu, jeżeli dotyczą szkody na osobie. Roszczenie o naprawienie szkody na mieniu lub środowisku przedawnia się z upływem 3 lat od chwili, kiedy poszkodowany dowiedział się lub powinien dowiedzieć się o szkodzie i osobie odpowiedzialnej (art. 105 ust. 2 zdanie pierwsze). W każdym razie roszczenie o naprawienie szkód na mieniu lub środowisku wygasa po upływie lat 10 (art. 105 ust. 2 zdanie drugie)¹⁷. Zwrot „roszczenia wygasają” wskazuje, że zamiast przedawnienia ustawodawca posłużył się konstrukcją prekluzji (terminem zawitym).

Terminem zawitym ograniczone jest także dochodzenie niektórych roszczeń odszkodowawczych wynikających ze szkód wywołanych czynnościami procesowymi. Tytułem przykładu, k.p.c. ogranicza terminem jednorocznym dochodzenie odszkodowania za szkodę wywołaną ustanowieniem zabezpieczenia, jeżeli żądający ustanowienia zabezpieczenia nie wniósł pozwództwa lub zostało ono odrzucone – art. 746 k.p.c.

¹¹ M. Nesterowicz, *Prawo medyczne*, Toruń 2005, s. 86 i n.

¹² Zob. wyrok SA w Rzeszowie z dnia 21 lutego 2002 r. dotyczący wadliwych poduszek powietrznych, I ACa 378/01, OSP 2004, z. 3, poz. 39 z glosą E. Bagińskiej, *ibidem*.

¹³ A. Józefiak, *Przedawnienie roszczeń o naprawienia szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym w świetle Konstytucji*, KPP 2006, z. 3, s. 683.

¹⁴ R. Majda, *Cywilna odpowiedzialność za szkodę jądrową w nowym prawie atomowym*, PS 2002, nr 6, s. 70.

¹⁵ Ustawa z dnia 29 listopada 2000 r. – Prawo atomowe (tekst jedn. Dz. U. z 2007 r. Nr 42, poz. 276).

¹⁶ Ustawa z dnia 10 kwietnia 1986 r. – Prawo atomowe (Dz. U. Nr 12, poz. 70 z późn. zm.).

¹⁷ R. Majda, *Cywilna odpowiedzialność za szkodę jądrową w nowym prawie atomowym*, PS 2002, nr 6, s. 70 i n.

1.2. Przedawnienie roszczeń deliktowych w perspektywie historycznej

1.2.1. Dwudziestolecie międzywojenne

Przedawnienie, sięgające swymi korzeniami do prawa rzymskiego, występuje we wszystkich niemal porządkach prawnych¹⁸. Obowiązujący na terenie byłego Królestwa Polskiego Kodeks Napoleona łączył z przedawnieniem skutek w postaci wygaśnięcia praw podmiotowych. Utrata praw, zarówno wynikających z czynów niedozwolonych, jak i z umów, następowała z upływem lat trzydziestu – art. 2262¹⁹. Okresu przedawnienia w reżimie odpowiedzialności *ex delicto* i *ex contractu* nie różnicował również obowiązujący w Galicji ABGB. Prawo skargi (*Entschädigungsklage*) przedawniało się w terminie lat trzech od momentu dowiedzenia się przez poszkodowanego o szkodzie i sprawcy lub w okresie lat 30, jeżeli poszkodowany nie powziął wiedzy wcześniej albo skarga wynikała z przestępstwa – § 1489 ABGB. Preferencyjnie traktowany był Kościół i Skarb Państwa („Fiskus”), dla których okres przedawnienia wynosił 40 lat (§ 1472 i § 1485 ABGB). Obowiązujący na ziemiach byłego zaboru niemieckiego BGB przewidywał trzyletni okres przedawnienia, liczony od powzięcia wiadomości o szkodzie i sprawcy, jeżeli poszkodowany nie powziął takiej wiedzy okres przedawnienia wynosił 30 lat – § 852 BGB.

W kodeksie zobowiązań²⁰ przedawnienie uregulowane zostało w art. 273–287. Warto nadmienić, iż na gruncie tego kodeksu przedawnienie dotyczyło wierzytelności, a nie roszczeń. Ogólny termin przedawnienia wierzytelności wynosił lat 20. W odniesieniu do terminów przedawnienia wierzytelności z czynów niedozwolonych Komisja Kodyfikacyjna przyjęła dualizm terminów – krótszy termin *a tempore scientiae* i dłuższy *a tempore facti*. Sąd nie uwzględniał przedawnienia z urzędu, było ono brane pod uwagę tylko na zarzut dłużnika (był do zarzut peremptoryjny)²¹. Zarzut przedawnienia mógł być podniesiony po upływie lat trzech od dowiedzenia się przez

---

¹⁸ Z. Klafkowski, *Przedawnienie...*, s. 5–7; B. Kordasiewicz (w:) *System...*, s. 539; J. Gwiazdomorski, *Podstawowe problemy przedawnienia*, NP 1955, nr 1, s. 4.

¹⁹ Obecnie przedawnienie roszczeń deliktowych unormowane jest przez art. 2270-1, obowiązujący od 1 stycznia 1986 r. i wynosi 10 lat; B. Starck, H. Roland, L. Boyer, *Obligations – responsabilité délictuelle*, Paris 1996, s. 17.

²⁰ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. (Dz. U. Nr 82, poz. 598, z późn. zm.).

²¹ R. Longchamps de Berier, *Zobowiązania*, (oprac. J. Górski), Poznań 1948, s. 425.

poszkodowanego o szkodzie i osobie zobowiązanej do jej naprawienia²² (przesłanki musiały być spełnione kumulatywnie) – termin przedawnienia *a tempore scientiae* albo z upływem lat dwudziestu „od spełnienia czynu wywołującego szkodę” – termin przedawnienia *a tempore facti*²³. Termin trzyletni był przejawem zasady *contra agere non valentem non curit praescriptio*, jego bieg uzależniony był od świadomości poszkodowanego. Ze względu na zasady pewności obrotu („publiczno-prawny cel przedawnienia”) wprowadzono także bezwzględny, 20-letni termin przedawnienia²⁴. Wierzytelność wynikała z popełnienia zbrodni lub występkę podlegała jedynie dwudziestoletniemu okresowi przedawnienia *a tempore facti*, liczonemu od „dnia popełnienia przestępstwa” (art. 283 § 4 k.z.). Po skutecznym podniesieniu zrzutu przedawnienia zobowiązanie do naprawienia szkody przekształcało się w zobowiązanie naturalne (niezupelne).

1.2.2. Lata 1945–1990

Zakres zastosowania przepisów k.z. o przedawnieniu wierzytelności został rozszerzony na stosunki niezobowiązaniowe („inne roszczenia i prawa majątkowe”) przez art. 12 przepisów ogólnych prawa cywilnego z 1946 r.²⁵ Z kolei przepisy ogólne prawa cywilnego z 1950 r. zawierały już ogólne regulacje dotyczące przedawnienia wszelkich roszczeń. W odniesieniu do roszczeń z czynów niedozwolonych nowa ustawa skróciła termin przedawnienia liczony od „dnia spełnienia czynu” z lat dwudziestu do lat dziesięciu – art. III przepisów wprowadzających p.o.p.c.²⁶ Skrócenie okresu przedawnienia roszczeń deliktowych stanowiło przejaw szerszej tendencji skracania terminów przedawnienia w celu zapewnienia pewności obrotu. W pozostałym zakresie mechanizm przedawnienia nie uległ zmianie. Wciąż uwzględniane było ono tylko na wniosek, a skorzystanie z niego powodowało przekształcenie zobowiązania w zobowiązanie naturalne²⁷. Nie został też zmodyfikowany termin *a tempore scientiae*, który wciąż wynosił 3 lata.

Stosowanie przepisów o przedawnieniu roszczeń deliktowych nie było jednolite. Głównym punktem spornym była interpretacja art. 283 k.z.

²² Osoba zobowiązana do naprawienia szkody może, choć nie musi, być tożsama ze sprawcą szkody.

²³ J. Namitkiewicz, *Kodeks zobowiązań. Komentarz dla praktyki. Część ogólna art. 1–293*, t. I, Łódź 1949, s. 481.

²⁴ R. Longchamps de Berier, *Uzasadnienie projektu kodeksu zobowiązań z uwzględnieniem ostatecznego tekstu kodeksu*, Warszawa 1936, s. 451.

²⁵ Dekret z dnia 12 listopada 1946 r. – Przepisy ogólne prawa cywilnego (Dz. U. Nr 67, poz. 369).

²⁶ Ustawa z dnia 18 lipca 1950 r. – Przepisy wprowadzające prawa cywilnego (Dz. U. Nr 34, poz. 312).

²⁷ A. Wolter, *Prawo cywilne. Część ogólna*, Warszawa 1955, s. 330.